

*Петrenchенко С. А.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*

ПРАВО ДІТЕЙ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА ЖИТЛО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. У статті охарактеризовано недоліки чинного законодавства, що регламентує порядок захисту соціальних прав дітей учасників антитерористичної операції, зокрема недоліки реалізації житлових прав. Запропоновано конкретні шляхи вирішення проблем невідповідності норм національного законодавства міжнародному.

Ключові слова: права дитини, учасник антитерористичної операції, право на житло, інтерес дитини.

Постановка проблеми. У зв'язку з проведенням антитерористичної операції (далі – АТО) з'явилися нові спеціальні суб'єкти правовідносин, до яких ми відносимо внутрішньо переміщених осіб, учасників АТО та членів їх сімей. Через те, що зазначені категорії знаходяться у вразливому становищі, державою передбачено низку окремих пільг, спрямованих на захист прав переселенців та військовослужбовців. Найбільш вразливими залишаються діти. Відповідно до міжнародних норм права дитини є вищою цінністю суспільства та охороняються державою, проте деякі нормативно-правові акти суперечать нормам міжнародного законодавства. Досить актуальним протягом останнього часу є право на житло. Законодавством чітко визначено житлові пільги учасників бойових дій та членів їх сімей, проте не враховано окремі випадки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що проблема захисту прав осіб, що брали участь у проведенні антитерористичної операції, є досить актуальною, на сучасному етапі немає комплексного дослідження питання надання учасникам АТО статусу учасника бойових дій.

Особливості правового статусу учасників АТО цікавлять сучасних українських вчених-правовиків. Так, у своїх працях М.П. Музика та О.А. Шевчук [1] узагальнили та систематизували ті пільги, які учасники АТО мають на сучасному етапі.

Постановка мети. Метою дослідження є характеристика норм чинного законодавства, що визначають право дітей учасників АТО на житло, здійснення аналізу судової практики, виявлення проблеми та на основі цього розробка пропозицій їх вирішення шляхом внесення конкретних змін у норми національного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основний закон нашої держави захищає права власника. Так, відповідно до ст. 40 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Також ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду (ст. 47 Конституції України).

Вищезазначені норми спрямовані на усіх суб'єктів правовідносин. Але законодавство також передбачає спеціальний

порядок забезпечення житлових прав учасників бойових дій та членів їх сімей.

Відповідно до п. 15 ст. 15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» особам, на яких поширюється чинність цього Закону (ст. 10), надаються такі пільги: позачергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років із дня взяття на квартирний облік.

Отже, з правом військовослужбовця на житло питань значно менше, окрім соціальних. А от що стосується членів його сімей, ситуація зовсім інша.

Аналіз судової практики свідчить, що часто діти, один із подружжя, батьки військовослужбовця стикаються з труднощами доведення своєї приналежності до категорії членів сім'ї військовослужбовця.

Так, якщо дитина учасника АТО (який загинув) перебувала на обліку осіб, що потребують поліпшення житлових умов (житловий фонд Міністерства оборони України), з батьком (матір'ю) військовослужбовцем, вона має право на отримання житла в першочерговому порядку. Проте, окрім бюрократичних перепон, виникає багато складнощів. Якщо дитина є неповнолітньою, а її батьки були розлучені і дитина залишилась проживати з тим із батьків, хто не є військовослужбовцем, то вона фактично втрачає право на житло з житлового фонду Міністерства оборони України.

Відповідно до ч. 3 п. 2.10 «Інструкції про організацію забезпечення військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями» у разі розірвання шлюбу на обліку разом із військовослужбовцем залишаються тільки члени його сім'ї, які за рішенням суду залишилися з ним, а у випадку, коли ці члени сім'ї повнолітні, – за їх письмовою заявою.

Отже, право залишитися на обліку мають лише повнолітні діти, а неповнолітні, які рішенням суду залишилися проживати з іншим членом подружжя, такої можливості позбавлені.

Вважаємо, що положення інструкції суперечать нормам Сімейного кодексу, Конституції України та Конвенції про права дитини.

Абз. 3 ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу (надалі – СК) України визначено, що дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає.

Рішенням Конституційного Суду України від 03 червня 1999 р. № 5-рп/99 також надано офіційне тлумачення термі-

ну «член сім'ї», під яким розуміється особа, яка перебуває з військовослужбовцем у правовідносинах, природа яких визначається, зокрема, кровними (родинними) зв'язками. До кола членів сім'ї військовослужбовця належать його (її) дружина (чоловік), їхні діти і батьки. Діти є членами сім'ї незалежно від того, чи є це діти будь-кого з подружжя, спільні або усиновлені, народжені у шлюбі або поза шлюбом.

Згідно з ч. 7 ст. 7 СК України дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III, кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Згідно з ч. 1 ст. 3 Конвенції про права дитини в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

Досить часто суди відмовляють позивачам у задоволенні позовних вимог щодо зобов'язання військової частини поновити на обліку осіб, що потребують поліпшення житлових умов, виходячи зі змісту ч. 3 п. 2.10 «Інструкції про організацію забезпечення військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями».

Висновки. Таким чином, вважаємо, що ч. 3 п. 2.10 «Інструкції про організацію забезпечення військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями» суперечить інтересам дитини та не відповідає конституції України та Конвенції про захист прав дитини. Пропонуємо внести зміни в чинне законодавство з метою усунення його недоліків. Так, ч. 3 п. 2.10 «Інструкції про організацію забезпечення військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями» пропонуємо викласти у такій редакції:

«У разі розірвання шлюбу на обліку разом із військовослужбовцем залишаються тільки члени його сім'ї, які за рішенням суду залишилися з ним, якщо дитина військовослужбовця є неповнолітньою, то вона може залишитись на обліку за заявою законного представника (одного з батьків), у випадку, коли ці члени сім'ї повнолітні, – за їх письмовою заявою».

Отже, в умовах гібридної війни на сході України держава повинна створювати можливості для реалізації та захисту прав

людини, а особливо – прав та інтересів дітей учасників антитерористичної операції, батьки яких ризикують своїм життям заради миру та безпеки в Україні.

Література:

1. Музика М.П. Довідник щодо надання пільг учасникам АТО / М.П. Музика, О.А. Шевчук. – Хмельницький, 2015. – 20 с.
2. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 20 листопада 1989 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Конституція України : Закон України від 28 липня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.
6. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
7. Інструкція про організацію забезпечення військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями : Наказ Міністерства оборони України від 30 листопада 2011 р. № 737. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0024-12>.
8. Рішення Конституційного Суду України від 03 червня 1999р. № 5-рп/99. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99>.

Петреченко С. А. Право детей участников антитеррористической операции на жилье в современных геополитических условиях: проблемы и перспективы их решения

Аннотация. В статье охарактеризованы недостатки действующего законодательства, регламентирующего порядок защиты социальных прав детей участников антитеррористической операции, в частности недостатки реализации жилищных прав. Предложены конкретные пути решения проблем несоответствия норм национального законодательства международному.

Ключевые слова: права ребенка, участник антитеррористической операции, право на жилье, интерес ребенка.

Petrenchenko S. Right of children of participants of the antiterrorist operation of housing in the current geopolitical conditions, problems and prospects of their solution

Summary. The article describes the shortcomings of current legislation governing the protection of social rights of children participants of the antiterrorist operation, including: weaknesses realization of housing rights. A specific solutions to problems inconsistencies with national law internationally.

Key words: rights of the child, member of the antiterrorist operation, right to housing, interest of the child.